

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 lutego 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Grażyna Czyżak
Sędziowie:	SSA Iwona Krzeczowska-Lasoń SSA Daria Stanek
Protokolant:	sekr. sądowy Agnieszka Pellowska

po rozpoznaniu w dniu 19 lutego 2020 r. w Gdańsku

sprawy M. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

o podstawę wymiaru składek

na skutek apelacji M. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 6 marca 2019 r., sygn. akt IV U 1196/18

1. zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. w części, w ten sposób, że od 1 kwietnia 2018r. dla ubezpieczonej M. M. osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe stanowi kwota, nie niższa niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego;

2. oddala apelację w pozostałym zakresie;

3. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. na rzecz M. M. kwotę 450,00 (czteryście pięćdziesiąt 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za pierwszą instancję oraz kwotę 337,50 (trzysta trzydzieści siedem 50/100) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Daria Stanek SSA Grażyna Czyżak SSA Iwona Krzeczowska-Lasoń

Sygn. akt III AUa 595/19

UZASADNIENIE

W odwołaniu od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. z dnia 10 października 2018 r. ubezpieczona M. M. podniosła m.in., że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, określona w art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 300 ze zm.; dalej ustawa) ma charakter fakultatywny. Osoba chcąc skorzystać z opisanych warunków, składa deklarację z kodem (...). Złożenie deklaracji z tym symbolem jest potwierdzeniem tego, że osoba ubezpieczona spełnia opisane w przepisie warunki, a jednocześnie jest oświadczeniem woli, że dana osoba chce opłacać składki według tych zasad. Ubezpieczona świadomie i dobrowolnie zrezygnowała z przysługującego jej prawa do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne przez okres 24 miesięcy w trybie art. 18a ustawy. Wyraźnie określiła, że nie chce skorzystać z preferencyjnych warunków, czego wyrazem było podanie kodu (...), nie zaś kodu (...), co stanowi niezaprzeczalny przejaw jej woli. Kod ten określa inną minimalną podstawę do ustalenia składek oraz co do zasady nie przewiduje możliwości opłacania składek na fundusz pracy.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie IV U 1196/18 oddalił odwołanie.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sądu pierwszej instancji. W dniu 2 grudnia 2017 r. M. M. rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej. Przed tą datą ubezpieczona nie podejmowała innej działalności pozarolniczej, jak też nie pozostawał w stosunku pracy z podmiotem, na rzecz którego wykonywała następnie po dniu 2 grudnia 2017 r. działalność gospodarczą. Z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej ubezpieczona zgłosiła się do ubezpieczeń społecznych, wskazując jako kod ubezpieczenia (...). Ubezpieczona zadeklarowała następującą podstawę wymiaru składek: za miesiąc grudzień 2017 r. – 580,65 zł, za miesiące styczeń, luty i marzec 2018 r. – po 630 zł. W dniu 28 marca 2018 r. ubezpieczona złożyła w organie rentowym druk ZUS P ZWUA (wyrejestrowanie z ubezpieczeń) w celu wyrejestrowania się z dniem 1 kwietnia 2018 r. z ubezpieczeń oznaczonych kodem (...). Jednocześnie, zgłosiła się tego samego dnia do ubezpieczeń społecznych (w tym do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego) z dniem 1 kwietnia 2018 r. z kodem (...). Jako podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia za miesiące kwiecień, maj i czerwiec 2018 r. wskazała kwotę 11.107,50 zł. W miesiącu sierpniu 2018 r. ubezpieczonej doręczono zostało pismo organu rentowego (z dnia 7 sierpnia 2018 r.) informujące ją o uporządkowaniu jej konta z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej, poprzez przyjęcie – jako kodu ubezpieczenia dla okresu od dnia 1 kwietnia 2018 r. – kodu (...). Na wniosek ubezpieczonej organ rentowy wydał w dniu 10 października 2018 r. zaskarżoną decyzję.

Sąd Okręgowy wskazał, że spór między stronami sprowadzał się wyłącznie do określenia właściwej relacji między art. 18 ust. 8 i art. 18a ust. 1 ustawy. Rozbieżne stanowiska stron dotyczyły możliwości skorzystania przez ubezpieczoną z przepisu art. 18 ust. 8 ustawy. Zdaniem jej pełnomocnika, oba przepisy (tj. art. 18 ust. 8 i art. 18a ust. 1 ustawy) może ona stosować zamiennie dla ukształtowania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Art. 18a ust. 1 miałby zatem stanowić wyłącznie pewne uzupełnienie art. 18 ust. 8 ustawy i stwarzać po stronie ubezpieczonego określony przywilej, z którego może on skorzystać, aczkolwiek nie musi. Organ rentowy prezentował odmienny pogląd, zakładający brak takiej wymienności. Podmiot opisany w art. 18a ust. 1 ustawy, spełniający wskazane tam kryteria, podlega wyłącznie regulacji tego przepisu. Między oboma przepisami zachodziłby zatem stosunek wykluczania się. Sąd Okręgowy rozstrzygając przedmiotowy spór przyznał rację stronie pozwanej. Oba przepisy pozostają względem siebie w czytelnej i jednoznacznej relacji. Przepis art. 18 ustawy wymienia w kolejnych ustępach określone grupy ubezpieczonych, opisując w formie kategorycznej sposób kształtowania podstawy wymiaru składek. Poszczególne jednostki redakcyjne art. 18 ustawy posługują się tożsamą konstrukcją słowną: „Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi...” (por. art. 18 ust. 1, 4, 4a, 4c, 4d, 5-5b, 5d-5e, 6-8 ustawy). Nie powinno budzić żadnych wątpliwości, że wyrażenie to ma charakter bezwarunkowy i stanowczy. Jeżeli zatem wystąpią przesłanki ujęte w jednym ze wskazanych ustępów art. 18 ustawy (dana osoba podejmie działalność tam opisaną lub znajdzie się w sytuacji prawnej do której przepis ten nawiązuje), do obliczenia należnych za dany miesiąc składek przyjęta zostanie przedstawiona w tej jednostce redakcyjnej podstawa wymiaru. Przepisy

te mają charakter kogentny, a ich zastosowanie nie zależy w żadnym stopniu od woli samego ubezpieczonego. Jego wola ogranicza się jedynie do podjęcia lub zaniechania określonej aktywności, ewentualnie – do zadeklarowania określonej kwoty podstawy, jednakże wyłącznie w ramach wyznaczonych przez przepis granic. Przepis art. 18a ust. 1 ustawy posługuje się identyczną konstrukcją leksykalną, złożoną z tych samych wyrażań. Również zatem i ta regulacja ma bezwarunkowe, kategoriyczne brzmienie. Jeżeli zatem dany podmiot spełni przesłanki ujęte w art. 18a ust. 1 ustawy i nie zrealizuje jednocześnie przesłanek negatywnych opisanych w art. 18a ust. 2 ustawy, wówczas podstawa wymiaru składek na określone typy ubezpieczeń pozostaje ukształtowana w sposób w nim przewidziany. Bez znaczenia zarazem pozostaje fakt, że krąg podmiotów będących adresatem art. 18a ust. 1 ustawy (osoby wykonujące działalność gospodarczą w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych), posiada także cechy przypisane szerszej kategorii ubezpieczonych, do której nawiązuje art. 18 ust. 8 ustawy (osoby prowadzące pozarolniczą działalność). Treść żadnego z przepisów ustawy nie daje asumptu do przyjęcia, że art. 18a ust. 1 ustawy stanowi wyłącznie normę uzupełniającą dla art. 18 ust. 8 ustawy, i to o fakultatywnym zastosowaniu. Z zestawienia obu przepisów, porównania ich treści oraz zakresów przedmiotowych, wywieść należy tezę przeciwną, o pewnej ich konkurencyjności względem siebie, czy też wprowadzeniu wyjątku (art. 18a ust. 1 ustawy) od obowiązującej reguły (art. 18 ust. 8 ustawy), przewidzianej dla tej grupy ubezpieczonych (tj. osób prowadzących pozarolniczą działalność), zdefiniowanej w sposób enumeratywny w art. 8 ust. 6 ustawy. Można zatem przepis art. 18a ust. 1 ustawy postrzegać jako swoiste *lex specialis* w stosunku do normy zawartej w art. 18 ust. 8 ustawy. Zastosowanie miałyby wówczas reguła kolizyjna wyrażona poprzez paremię *lex specialis derogat legi generali* (prawo o większym stopniu szczegółowości należy stosować przed prawem ogólniejszym). Można jednocześnie dostrzec taką właśnie współzależność (*lex specialis* – *lex generalis*) między oboma przepisami. Art. 18 ust. 8 ustawy (*lex generalis*) odnosi się do ogólnej kategorii ubezpieczonych osób prowadzących pozarolniczą działalność, których poszczególne subkategorie wymienia w sposób kompletny art. 8 ust. 6 ustawy. Obejmuje zatem całą klasę (w ujęciu logicznym – zob. Z. Ziębiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 1997, s. 32) tego rodzaju ubezpieczonych i to niezależnie od warunków oraz okresu podjęcia przez nich tego typu działalności. Natomiast art. 18a ust. 1 ustawy (*lex specialis*) reguluje sytuację prawną tylko jednej z subkategorii osób prowadzących działalność pozarolniczą (tj. osób podejmujących działalność gospodarczą – art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy) i to wyłącznie w pewnym okresie czasu (pierwsze 24 miesiące – ust. 1) oraz pod pewnymi warunkami (ust. 2 a contrario). Tak odczytując relację między oboma przepisami trzeba by więc stwierdzić, że art. 18 a ust. 1 ustawy wyłącza wymienioną w nim grupę ubezpieczonych z zakresu zastosowania art. 18 ust. 8 ustawy. Za takim sposobem rozstrzygnięcia ewidentnej kolizji normatywnej między oboma przepisami przemawia także inna reguła kolizyjna, tzw. chronologiczna: *lex posterior derogat legi priori* (norma późniejsza uchyla moc obowiązującą normy wcześniejszej). Przepis art. 18 ust. 8 ustawy od samego początku obowiązywania ustawy miał podobną treść. W wersji pierwotnej określał podstawę wymiaru składek jako zadeklarowaną kwotę, nie niższą niż 60 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale. Przepis art. 18a ust. 1 ustawy został z kolei dodany dopiero z dniem 24 sierpnia 2005 r. (przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r., Dz. U. Nr 150 poz. 1248). Jako norma późniejsza uchylał zatem – w stosunku do wskazanej grupy ubezpieczonych – moc obowiązującą art.18 ust. 8 ustawy (szerzej na temat reguł kolizyjnych zob. L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów*, Toruń 2002, s. 347 i n.). Odmiennej interpretacji ww. przepisów oraz ich wzajemnej relacji próżno szukać w orzecznictwie sądów powszechnych. Wprawdzie w licznych judykatach postrzega się przepis art. 18a ust. 1 ustawy jako stwarzający po stronie ubezpieczonych określone uprawnienie do przyjęcia preferencyjnej podstawy wymiaru składek, w uprzywilejowanej wysokości (dla przykładu zob. wyrok SA w Białymstoku z dnia 7 grudnia 2017 r., III AUa 434/17, LEX nr 2448388 lub wyrok SA w Katowicach z dnia 13 września 2010 r., III AUa 194/10, LEX nr 846518). Nie oznacza to jednak jeszcze dowolności wyboru przepisu kształtującego ową podstawę, jaką z przytoczonych przepisów starał się wywieść pełnomocnik ubezpieczonej. Sąd I instancji podzielił rozważania prawne Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 21 czerwca 2016 r. (I UK 247/15, LEX nr 2096713), który wskazał, że badając powiązania między art. 18 ust. 8 i art. 18a ust.1 ustawy – wyraźnie podkreślił, że ubezpieczeni w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej, przystępując do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, nie mogą skutecznie zadeklarować (wybrać) minimalnej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne określonej na podstawie art. 18 ust. 8 ustawy, a deklaracja tego rodzaju powinna być traktowana jako zadeklarowanie na podstawie art. 18a ust. 1 ustawy kwoty podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wyższej niż 30 % kwoty minimalnego wynagrodzenia. Dotyczy to w pełni ubezpieczeń

obowiązkowych. Zważywszy natomiast na dobrowolny charakter ubezpieczenia chorobowego należy przyjąć, że w razie uzależnienia przez osobę zgłaszającą się do ubezpieczeń w warunkach określonych w art. 18a ust. 1 ustawy przystąpienia do ubezpieczenia chorobowego od zastosowania do niej minimalnej podstawy wymiaru określonej w art. 18 ust. 8 tej ustawy, tj. 60 % prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, stosunek ubezpieczenia chorobowego nie powstanie. Z powyższych względów na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Sąd I instancji orzekł, jak w sentencji wyroku.

Apelację od wyroku wywiodła ubezpieczona zaskarżając go w całości i zarzuciła mu naruszenie art. 18 ust. 8 i art. 18a ust. 1 ustawy poprzez ich niewłaściwą wykładnię, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie. Sąd I instancji w sposób wadliwy określił relacje pomiędzy przytoczonymi przepisami, wskazując, że spełnienie kryteriów określonych w art. 18a ust. 1 ustawy wyłącza możliwość stosowania względem ubezpieczonego reguł wynikających z art. 18 ust. 8 ustawy oraz wykładnia Sądu godzi w konstytucyjną zasadę równości wobec prawa.

W oparciu o powyższe zarzuty wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uwzględnienie odwołania w całości i w konsekwencji zmianę decyzji nr (...) poprzez ustalenie, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa niż 60 % prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego przez radcę prawnego.

W uzasadnieniu apelacji skarżąca wskazała, że celem regulacji art. 18a ustawy jest umożliwienie obniżenia kosztów publicznoprawnych, do jakich poniesienia zobowiązani są przedsiębiorcy, a związanych z podjęciem pierwszej działalności gospodarczej (lub kolejnej po upływie 60 miesięcy kalendarzowych od zakończenia poprzedniej działalności) w okresie pierwszych 24 miesięcy jej prowadzenia. Nie ma przeszkód, aby przedsiębiorca, który skorzystał z preferencyjnych warunków ubezpieczenia, przed upływem 24 miesięcy przeszedł na opłacanie składek na ogólnych zasadach (kod (...), art. 18 ust. 8 ustawy). Przedstawiona przez Sąd I instancji wykładnia jest wadliwa. W ocenie odwołującej, przepis art. 18a ustawy ma charakter wyjątkowy, posiada węższe grono adresatów niż ogólna norma z art. 18 ust. 8, ale nie oznacza to, że przepis ten należy traktować jako *lex specialis* w znaczeniu, jaki nadał temu przepisowi Sąd I instancji. Odwołująca wywodzi, że wprowadzenie do porządku prawnego art. 18a, nie powoduje, że osoby objęte dyspozycją tego przepisu zawsze będą wyłączone spod stosowania art. 18 ust. 8.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja M. M. zasługuje na uwzględnienie w części.

Przedmiotem sporu pozostawała wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i wypadkowe) ubezpieczonej z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji były prawidłowe i jednocześnie niesporne. Sąd Okręgowy poczynił natomiast całkowicie nieuprawnione ustalenia prawne, co skutkowało niewłaściwą subsumcją ustaleń faktycznych pod odpowiednie dyspozycje przepisów prawa materialnego, tj. naruszeniem prawa materialnego.

Spór w sprawie dotyczył analizy regulacji prawnych wyrażonych w art. 18 ust. 8 i art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 300 ze zm.; dalej ustawa), a w konsekwencji określenia prawidłowej wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i wypadkowe) ubezpieczonej z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Wskazać należy, że art. 18 ust. 2 ustawy stanowi, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 5 (osoby prowadzące pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi) i 5a, stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60 % prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru

składek, ogłoszonego w trybie art. 19 ust. 10 na dany rok kalendarzowy. Składka w nowej wysokości obowiązuje od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia danego roku.

Natomiast zgodnie z art. 18 a ust. 1 ustawy podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych, o których mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1 (za osobą prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych, z wyjątkiem ust. 6a) w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 30 % kwoty minimalnego wynagrodzenia.

Art. 18a ust. 2 ustawy stanowi, że przepisy ust. 1 nie mają zastosowania do osób, które: (1) prowadzą lub w okresie ostatnich 60 miesięcy kalendarzowych przed dniem rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej prowadziły pozarolniczą działalność; (2) wykonują działalność gospodarczą na rzecz byłego pracodawcy, na rzecz którego przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub w poprzednim roku kalendarzowym wykonywały w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej.

W doktrynie wskazuje się, że osoba, która rozpoczyna prowadzenie działalności gospodarczej i spełnia podane wyżej warunki, zgłasza się do ubezpieczeń z kodem tytułu ubezpieczeń (...). W ten sposób przekazuje oświadczenie, że spełnia podane wyżej warunki. Należy jednocześnie podkreślić, że z tym kodem zgłasza się każda osoba, która prowadzi działalność gospodarczą, do której zastosowanie ma art. 18a ustawy, niezależnie od tego, czy chce skorzystać z możliwości opłacania składek od niższej podstawy, czy też składki na ubezpieczenia społeczne chce opłacać od wyższej podstawy niż minimalna, jaka ją obowiązuje. Podstawę wymiaru składek stanowi bowiem zadeklarowana kwota i ustawodawca określa tylko jej minimalny pułap. W konsekwencji nie ma przeszkód, aby z kodem (...) składki były wykazywane od kwoty dużo wyższej niż ustawowe minimum. Składki na ubezpieczenia społeczne mogą być również opłacane co miesiąc od innej podstawy wymiaru. Taka sytuacja jest dopuszczalna (J. Wantoch-Rekowski (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, LEX 2015).

Również Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 7 grudnia 2017 r., III AUa 434/17, LEX nr 2448388 wyraził pogląd, że istotnie, art. 18a ustawy daje uprawnienie osobie spełniającej warunki z tego przepisu do skorzystania z preferencyjnych zasad opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, ale ten przepis dotyczy jedynie kategorii osób wymienionych w art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej, a zatem osób, które prowadzą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych.

Ponadto Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 marca 2019 r., II UK 561/17, OSNP 2020/2/18 wyjaśnił, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących pozarolniczą działalność została zatem określona inaczej niż w przypadku pozostałych kategorii ubezpieczonych, co do których podstawę tę odniesiono do przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych lub kwoty uposażenia, wynagrodzenia bądź innego rodzaju świadczenia. Łączy się to ze specyfiką działalności prowadzonej na własny rachunek i trudnościami przy ustalaniu przychodu z tej działalności. Z tych względów określenie wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne ustawodawca pozostawił osobom prowadzącym pozarolniczą działalność. W konsekwencji tego, w przypadku tych ubezpieczonych obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne i ich wysokość nie są powiązane z osiągniętym faktycznie przychodem, lecz wyłącznie z istnieniem tytułu ubezpieczenia i zadeklarowaną przez ubezpieczonego kwotą, niezależnie od tego, czy ubezpieczony osiąga przychody i w jakiej wysokości. W odniesieniu do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego tych osób ustawodawca zastrzegł jedynie górną kwotę graniczną podstawy wymiaru składek w wysokości 250 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale. Wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne osób prowadzących działalność pozarolniczą zależy zatem wyłącznie od deklaracji ubezpieczonego, nie mając żadnego odniesienia do osiąganego przez te osoby przychodu. Po stronie osoby prowadzącej pozarolniczą działalność istnieje uprawnienie do zadeklarowania w granicach określonych ustawą dowolnej kwoty jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia

społeczne, a ingerencja w tę sferę jakiegokolwiek innego podmiotu jest niedopuszczalna, chyba że ma wyraźne umocowanie w przepisach.

Jak zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 czerwca 2016 r., I UK 247/15, LEX nr 2096713, ze stanowczego brzmienia art. 18a ust. 1 ustawy systemowej wynika, że dla ubezpieczonych będących osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność (art. 6 ust. 1 pkt 5) w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych zawsze stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia. Tak określona minimalna podstawa wymiaru, pozwalająca osobom rozpoczynającym działalność gospodarczą zmniejszyć ich obciążenia publicznoprawne, jest więc z mocy prawa stosowana do tej kategorii przedsiębiorców. Nie ogranicza to jednak im możliwości skorzystania z wyższej podstawy wymiaru składek. Od osoby prowadzącej działalność gospodarczą zależy, czy skorzysta z prawa do opłacania składek od minimalnej podstawy 30 %, czy też będzie je opłacać od zadeklarowanej wyższej podstawy (nieprzekraczającej jednak dla osób, które ubezpieczeniu chorobowemu podlegają dobrowolnie, miesięcznie 250% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 19 ust. 10 ustawy systemowej). Podstawę wymiaru składek stanowi bowiem zadeklarowana kwota, a ustawa określa tylko jej minimalny wymiar. Z mocy art. 20 ust. 1 ustawy systemowej, tak określona podstawa odnosi się również do ubezpieczenia chorobowego, normowanego przepisami ustawy zasiłkowej.

Przyjmując wartość minimalnej podstawy (art. 18 ust. 8 ustawy systemowej – 60 % prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego i art. 18a ust. 1 – 30 % kwoty minimalnego wynagrodzenia), ustawodawca ustalił gwarancję określonego pułapu świadczeń, których wysokość nie doprowadzi do konieczności ich dofinansowania. Z drugiej strony nie istnieje górna granica zadeklarowanej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Jednak zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy systemowej podstawa wymiaru składek na te ubezpieczenia w danym roku kalendarzowym nie może być wyższa od kwoty odpowiadającej trzydziestokrotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Natomiast podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe (art. 20 ust. 3 ustawy systemowej) nie może przekraczać miesięcznie 250% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2019 r., III UZP 1/19, OSNP 2020/1/7).

Sąd Apelacyjny analizując wskazane regulacje prawne, jak i stanowisko Sądu Najwyższego, sądów powszechnych i doktryny uznał, że w niniejszej sprawie ubezpieczona miała prawo określić od dnia 1 kwietnia 2018 r. podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne na podstawie art. 18 ust. 8 ustawy. Organ rentowy w sposób nieuprawniony dokonał samodzielnego uporządkowania konta wnioskodawczyni z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej poprzez przyjęcie – jako kodu ubezpieczenia dla całego spornego okresu kodu (...) i bezpodstawnie przyjął, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 30 % minimalnego wynagrodzenia. Korzystanie przez ubezpieczoną z preferencyjnych warunków ubezpieczenia jest jej przywilejem, a nie obowiązkiem i nie musi trwać ono w sposób ciągły przez okres pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej wbrew jej woli. Stosunek ubezpieczenia społecznego ubezpieczonej miał określoną treść zależną od woli skarżącej, co dotyczyło wysokości podstawy wymiaru składek. Wola ubezpieczonej miała w tym zakresie charakter prawnokształtujący i tym zakresie pozwany nie miał uprawnień do samodzielnego określenia wysokości podstawy wymiaru składek (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2016 r., III UK 136/15, LEX nr 2051034).

W ocenie Sądu Apelacyjnego znamienne pozostaje stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10, OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267, w którym wskazano, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest uprawniony do kwestionowania kwoty zadeklarowanej przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli mieści się ona w granicach wyznaczonych ustawą systemową.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy nie dysponował materiałem dowodowym, na podstawie którego można byłoby ustalić, że ubezpieczona zmierzała do nadużycia prawa w związku z zasiłkiem chorobowym i macierzyńskim lub obejścia przepisów prawa regulujących ww. zagadnienie. Organ rentowy nie wykazał inicjatywy dowodowej w tym

zakresie. Ponadto pełnomocnik organu rentowego na rozprawie apelacyjnej w dniu 15 października 2019 r. nie potrafił uzasadnić przyczyn ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne od dnia 1 kwietnia 2018 r. na podstawie art. 18a ust. 1 ustawy poza powoływaniem się na zadeklarowanie wyżej podstawy wymiaru składek z uwagi na stan ciąży ubezpieczonej.

Sąd Apelacyjny z urzędu w trybie art. 382 k.p.c. uzupełnił postępowanie dowodowe i ustalił, że organ rentowy decyzją z dnia 6 listopada 2018 r. przyznał ubezpieczonej zasiłek chorobowy od dnia 3 lipca 2018 r., a jego podstawę wymiaru stanowiła kwota 2.803,89 zł. Ubezpieczona złożyła odwołanie do Sądu Rejonowego w Toruniu od ww. decyzji i sprawa prowadzona jest pod sygn. IV U 5/19. Pozwany wypłacił ubezpieczonej wnioskodawczyni zasiłek chorobowy od dnia 3 lipca 2018 r. do dnia 27 listopada 2018 r., a następnie zasiłek macierzyński od dnia 28 listopada 2018 r. do dnia 26 listopada 2019 r. (decyzja z dnia 6 listopada 2018 r., odwołanie od decyzji, odpowiedź na odwołanie z akt sprawy IV U 5/19 – k. 90-96, 98-99v a.s., pismo ZUS z dnia 21 października 2019 r. – k. 77 a.s.).

Sąd Odwoławczy mając na względzie uzupełniające postępowanie dowodowe uznał, że nie naprowadziło ono na fakty podnoszone przez organ rentowy.

Ponadto wskazać należy, że Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie wielokrotnie wyjaśniał, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno się więc stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych, a zatem nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej, ani zważającej, modyfikującej (uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 1997 r., III ZP 38/97, OSNAPiUS 1998 Nr 8, poz. 234; z dnia 8 lutego 2000 r., I KZP 50/99, OSNKW 2000 nr 3-4, poz. 24 i z dnia 25 kwietnia 2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004 Nr 1, poz. 1 oraz wyroki z dnia 8 stycznia 1993 r., III ARN 84/92, OSNC 1993 Nr 10, poz. 183; z dnia 8 maja 1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999 Nr 1, poz. 7; z dnia 25 kwietnia 2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004 Nr 1, poz. 1; z dnia 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13-14, poz. 218; z dnia 23 października 2006 r., I UK 128/06, OSNP 2007 nr 23-24, poz. 359; z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 103; z dnia 4 marca 2008 r., II UK 129/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 155; z dnia 19 maja 2009 r., III UK 6/09, LEX nr 509028; z dnia 25 października 2016 r., I UK 386/15, LEX nr 2169474).

Mając na względzie powyższe Sąd Apelacyjny uznał, że od dnia 1 kwietnia 2018 r. dla ubezpieczonej M. M. osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe stanowiła kwota, nie niższa niż 60 % prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego (art. 18 ust. 8 ustawy), a nie jak twierdził Sąd Okręgowy i pozwany kwota nie niższa niż 30 % kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę (art. 18a ust. 1 ustawy).

Sąd Okręgowy uzasadniając zaskarżony wyrok przywołał orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2016 r., I UK 247/15, LEX nr 2096713, cytując je jedynie częściowo.

Sąd Najwyższy ww. orzeczeniu wskazał bowiem, że ze stanowczego brzmienia art. 18a ust. 1 ustawy wynika, że dla ubezpieczonych będących osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność (art. 6 ust. 1 pkt 5) w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych zawsze stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 30 % kwoty minimalnego wynagrodzenia. Tak określona minimalna podstawa wymiaru, pozwalająca osobom rozpoczynającym działalność gospodarczą zmniejszyć ich obciążenia publiczno-prawne, jest więc z mocy prawa stosowana do tej kategorii przedsiębiorców. Nie ogranicza to jednak im możliwości skorzystania z wyższej podstawy wymiaru składek. Od osoby prowadzącej działalność gospodarczą zależy, czy skorzysta z prawa do opłacania składek od minimalnej podstawy 30 %, czy też będzie je opłacać od zadeklarowanej wyższej podstawy (nieprzekraczającej jednak dla osób, które ubezpieczeniu chorobowemu podlegają dobrowolnie, miesięcznie 250 % prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 19 ust. 10 ustawy). Podstawę wymiaru składek stanowi bowiem zadeklarowana kwota, a ustawa określa tylko jej minimalny wymiar. W rezultacie Sąd I instancji stwierdził, że dla ubezpieczonych będących osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy)

w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej, których niezdolność do pracy powstała przed upływem (pierwszego) pełnego miesiąca kalendarzowego ubezpieczenia chorobowego, podstawę wymiaru zasiłku stanowi najniższa miesięczna podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe za ten miesiąc, tj. 30 % kwoty minimalnego wynagrodzenia, po odliczeniu kwoty odpowiadającej 13,71 % podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe (art. 49 ust. 1 pkt 1 ustawy zasiłkowej w związku z art. 18a ust. 1 ustawy i w związku z art. 3 pkt 4 ustawy zasiłkowej). Osoby te, przystępując do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, nie mogą skutecznie zadeklarować (wybrać) minimalnej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne określonej na podstawie art. 18 ust. 8 ustawy. Dlatego deklaracja tego rodzaju powinna być traktowana jako zadeklarowanie na podstawie art. 18a ust. 1 ustawy kwoty podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wyższej niż 30 % kwoty minimalnego wynagrodzenia. Dotyczy to w pełni ubezpieczeń obowiązkowych. Zważywszy natomiast na dobrowolny charakter ubezpieczenia chorobowego należy przyjąć, że w razie uzależnienia przez osobę zgłaszającą się do ubezpieczeń w warunkach określonych w art. 18a ust. 1 ustawy przystąpienia do ubezpieczenia chorobowego od zastosowania do niej minimalnej podstawy wymiaru określonej w art. 18 ust. 8 tej ustawy, tj. 60 % prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, stosunek ubezpieczenia chorobowego nie powstanie.

W sprawie I UK 247/15 stan faktyczny dotyczył sytuacji, gdy niezdolność do pracy wnioskodawczyni powstała przed upływem pełnego miesiąca kalendarzowego ubezpieczenia chorobowego, co nie miało miejsca w niniejszej sprawie.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny uznał apelację ubezpieczonej za częściowo zasadną i na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. w części, w ten sposób, że od dnia 1 kwietnia 2018 r. dla ubezpieczonej M. M. osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe stanowiła kwota, nie niższa niż 60 % prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

Jednocześnie Sąd II instancji w punkcie drugim orzeczenia na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację ubezpieczonej w pozostałym zakresie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego określenie podstawy wymiaru składek na podstawie art. 18 ust. 8 ustawy mogło nastąpić od dnia 1 kwietnia 2018 r., zatem żądanie w zakresie daty wcześniejszej niż ten dzień (od dnia 2 grudnia 2017 r.) jako niezasadne podlegało oddaleniu.

Sąd Apelacyjny w punkcie trzecim wyroku zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. na rzecz M. M. kwotę 450 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za pierwszą instancję stosownie do treści art. 98, art. 99, art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c. w związku z § 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tj. Dz. U. z 2018 r., poz. 265). Ponadto Sąd Odwoławczy mając na względzie treść art. 98, art. 99, art., 108 § 1 zd. 1 k.p.c. w związku z § 2 pkt 3 oraz § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. na rzecz M. M. kwotę 337,50 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (450 zł x 75%).

SSA Daria Stanek SSA Grażyna Czyżak SSA Iwona Krzeczowska-Lasoń